

דגם תשובות בתלמוד – מסכת בבא בתרא, מס' 6381, קיץ תשפ"ה, 2025

הערה למעריכים: הדברים שכתובים בסוגריים אינם מחייבים את הנבחנים.

פרק ראשון

על הנבחנים לענות על שבע מן השאלות 1–10.

1. היזק ראייה ומנהג המדינה

- א. (1)** לפי הדעה שמחיצה היא "גודא", בניית הכותל ביניהם מותנית בהסכמת שני השותפים ("רצו"), אבל אם אחד מהם אינו רוצה לבנות כותל [אלא אומר שדי בידדות עצים נמוכים], אי אפשר לחייב אותו לבנות דווקא כותל, ואין השותף השני יכול לטעון "איני חפץ שתראה עסקי" – משמע שהיזק ראייה לאו שמייה היזק.
- (2)** לפי הדעה שמחיצה היא "פלוגתא", הסכמת שני השותפים לחלוק את החצר מחייבת אותם לבנות דווקא כותל ("בונין את הכותל") משום היזק ראייה – משמע שהיזק ראייה שמייה היזק.
- (דף ב, ע"א-ע"ב)
- ב. 1.** בונים כותל בעובי חמישה טפחים סך הכול, כי שיעורי הכותל אינם תלויים במנהג המדינה אלא בדברי חכמים שאמרו שכותל מאבני גזית שעוביו פחות משיעור חמישה טפחים לא יחזיק מעמד ויפול.
- 2.** בונים כותל מכפיסין, כי מנהג המדינה קובע בנוגע לסוג הכותל שבונים.
- ג. ה**רא"ש פסק שאחד מן השותפים רשאי לבנות מחיצה מהוצא ודפנא בתוך החלק שלו כדי למנוע היזק ראייה אף שמחיצה זו אינה חזקה וייתכן שתפול.
- הטעם הוא כיוון שדי שמסלק את הנזק, וחכמים לא קבעו שיעור זמן שהמחיצה תחזיק מעמד. אם המחיצה תיפול "יש שופטים בארץ".

2. סתירת בית כנסת

- א. (1)** מקרה שיש בו נפקא מינה: יש בית כנסת אחר [לקבל: יש מקום להתפלל בו].
- לפי הטעם "משום פשיעותא", גם במקרה זה אסור לסתור בית כנסת עד שבונים בית כנסת אחר.
- לפי הטעם "משום צלויי", במקרה זה מותר לסתור בית כנסת לפני שבונים בית כנסת אחר.
- (2)** מותר לסתור בית כנסת אף שעדיין לא בנו בית כנסת אחר כאשר יש חשש שבית הכנסת ייפול [מחמת תיוהא, ביקוע, סדקים]. [לקבל: כאשר יש בית כנסת לכל עונה, מותר לסתור את בית הכנסת שאינו של העונה הנוכחית. אן: כאשר המלכות סותרת ובונה.]
- (דף ג, ע"ב)
- ב. (1)** הסיבה שמרימר ומר זוטרא סתרו ובנו את בית הכנסת של הקיץ בחורף ואת בית הכנסת של החורף בקיץ היא משום שהיה להם מקום להתפלל בו בינתיים – משמע שהם סברו שהטעם לאיסור סתירת בית כנסת הוא משום צלויי.
- (2)** הסיבה שרבינא ורב אשי דנו במצב שכבר גבו את הכסף לצורך בית הכנסת החדש היא משום שבמצב זה לכאורה אין חשש לפשיעותא [על פי הטעם משום צלויי, מצב זה הוא כמו מצב רגיל שאין מקום להתפלל בו] – משמע שהם סברו שהטעם לאיסור סתירת בית כנסת הוא משום פשיעותא.
- ג. (1)** בגמרא הובא סיפור על מרימר ומר זוטרא שמשמע ממנו שהם סברו שהחשש בסתירת בית כנסת הוא משום צלויי, ומיד לאחר מכן הובאו דברי רבינא ורב אשי שמשמע מהם שהם סברו שהחשש בסתירת בית כנסת הוא משום פשיעותא. אבל הגמרא הביאה דברים אלה ברצף בלי להזכיר כלל שיש ביניהם מחלוקת, ומשמע שאין ביניהם מחלוקת.
- (2)** מרימר ומר זוטרא סתרו ובנו את בית הכנסת של הקיץ בחורף ואת בית הכנסת של החורף בקיץ כיוון שהיה להם בינתיים בית כנסת קבוע. במקרה שיש בית כנסת קבוע אין חוששים לפשיעותא, דהיינו שיתעכבו בבנייה, כיוון שבסופו של דבר יבנו.

3. מקיף וניקף; רוניא ורבינא (דף ד, ע"ב – דף ה, ע"א)

א. (1) במשנה כתוב שהמקיף את חברו משלוש רוחותיו וגדר שלוש גדרות ביניהם, אין מחייבין את הניקף להשתתף

בהוצאות. מכאן יש לדייק שלדעת תנא קמא אם המקיף גדר גם את הגדר הרביעית מחייבין את הניקף להשתתף בהוצאות. בסיפא של המשנה כתוב שלדעת רבי יוסי אם גדר הניקף (או המקיף) את הגדר הרביעית "מגלגלין עליו את הכול". לפי חייא בר רב, הכוונה היא לפי דמי קנים בזול, אם כן מה סובר תנא קמא שמקל על הניקף? אם אפילו דמי קנים הוא אינו נותן, מה הוא נותן?

(2) – לפי תנא קמא, על הניקף לשלם סכום מועט שמשלמים לשומר מדי שנה בשנה על התבואה כשהיא בקמותיה, אך אינו חייב לשלם מחצית מתשלום הגדרות לפי דמי קנים בזול; לפי רבי יוסי, על הניקף לשלם מחצית מתשלום הגדרות לפי דמי קנים בזול.

– לפי תנא קמא, על הניקף לשלם מחצית מן הגדר הרביעית בלבד [לפי דמי קנים בזול]; לפי רבי יוסי, על הניקף לשלם מחצית מתשלום כל הגדרות [לפי דמי קנים בזול].

– לפי תנא קמא, על הניקף לשלם מחצית מתשלום כל הגדרות רק אם הוא גדר את הגדר הרביעית, אבל אם המקיף גדר את הגדר הרביעית – על הניקף לשלם מחצית מן הגדר הרביעית בלבד; לפי רבי יוסי, על הניקף לשלם מחצית מתשלום כל הגדרות בין שהוא גדר את הגדר הרביעית ובין שהמקיף הוא שגדר גדר זו.

– לפי תנא קמא, על הניקף לשלם מחצית מתשלום כל הגדרות בין שהוא גדר את הגדר הרביעית ובין שהמקיף הוא שגדר גדר זו; לפי רבי יוסי, על הניקף לשלם מחצית מתשלום כל הגדרות רק אם הוא גדר את הגדר הרביעית, אבל אם המקיף גדר את הגדר הרביעית – אין הניקף חייב לשלם כלום.

[הערה למעריכים: על התלמידים לכתוב שניים מן ההסברים.]

ב. (1) רוניא קנה שדה על גבול שדה אחר שלו, והשדה שקנה [כמו השדה הקודם] היה מוקף משלושה צדדים בשדותיו של רבינא.

מיקום השדות – שדה אחד של רוניא היה מוקף משלושה צדדים בשדותיו של רבינא. השדה החדש שקנה רוניא היה סמוך מצד אחד לשדה הראשון שלו ומוקף אף הוא משלושה צדדים בשדותיו של רבינא. בעקבות הקנייה נוצר מצב ששני שדותיו של רוניא שנעשו לשדה אחד גדול היו מוקפים מארבעה צדדים בשדותיו של רבינא. סרטוט:

[הערה למעריכים: התלמידים נדרשים לתאר את המקרה. בנוגע למיקום המדויק של השדות, הם יכולים להוסיף תיאור במילים או סרטוט.]

(2) רבינא סבר שיש לו זכות קדימה בנוגע לקניית השדה מכיוון ששדותיו היו סמוכים לשדה שקנה רוניא משלושה צדדים, ואילו השדה הראשון של רוניא היה סמוך לשדה שהוא קנה רק מצד אחד.

(3) רב ספרא בריה דרב ייבא סבר שאין לרבינא זכות קדימה בנוגע לקניית השדה מכיוון שהטעם לדין בר מצרא הוא כדי שכל השדות של הבר מצרא יהיו סמוכים ויוכל לחרוש את כל שדותיו בבת אחת, ולכן אין זה משנה אם הוא בר מצרא מרוח אחת (כמו רוניא) או משלוש רוחות (כמו רבינא).

(תוד"ה "ארבעה")

4. שני בתים בשני צידי רשות הרבים (דף נ, ע"ב)

א. (1) כי בכל מקרה בעל הבית האחר צריך להצניע מעשיו בגלל בני רשות הרבים, ואם כן אין תועלת במעקה שהוא יבנה.

(2) כאשר שני הגגות סמוכים משום שהשימוש בגג אינו קבוע, וכל אחד מבעלי הבתים יכול לשים לב מתי שכנו עולה לגג (תוד"ה "בשני". רש"י להלן ד"ה "אבל בין גג לגג").

ב. (1) כיצד היה עולה על הדעת לומר שמפני שהקדים אחד מהם ועשה חלקו הורע כוחו ויצטרך לבנות כל הכותל (ויקבל חצי מן ההוצאות)?

(2) במקרה שעדיין לא נבנה מעקה יכול לטעון אחד מבעלי הבתים שהוא או חברו יבנו את כל הכותל ויתחלקו בהוצאות. הוא יכול לטעון כך מכיוון שבאופן זה הם ירוויחו שלא יצטרכו להעדיף, כלומר להמשיך את המעקה מעבר לחצי הגג.

(תוד"ה "מהו")

5. גביית מיסים וחובת השתתפות בשמירה

א. (1) כאשר גובים מיסים מאנשי העיר לבניין חומת העיר, האם גובים לפי קרבת הבתים לחומה [ובית הקרוב יותר לחומה משלם מס גבוה יותר מבית שרחוק יותר מן החומה, כי בית הקרוב יותר לחומה זקוק יותר לחומה מבית שרחוק מן החומה], או שגובים לפי שיעור הממון שיש לכל אחד?

(2) עשירים קרובים לחומה ישלמו את הסכום הגבוה ביותר, ועניים רחוקים מן החומה ישלמו את הסכום הנמוך ביותר.

(דף ז, ע"ב ותוד"ה "לפי קרוב בתים")

ב. (1) תלמידי חכמים עשירים – פטורים מלהשתתף בהוצאות השמירה.

נימוק: הפטור של תלמידי חכמים נובע מן העובדה שהם לומדים תורה, ואינו נובע מעניותם, ולכן תלמידי חכמים פטורים אף שהם עשירים.

(2) התנאי: עוסקים בתורה תדיר כפי יכולתם.

ג. (1) מבחינה מוסרית – אדם שאינו מתנהל בתחומים אחרים ברמה גבוהה של אמונה וביטחון אינו יכול לדרוש פטור מגיוס לצבא על יסוד המאמר "רבנן לא צריכי נטירותא" שמשקף רמה גבוהה של אמונה וביטחון.

(2) מבחינה הלכתית – הוצאות השמירה אינן נוגעות למצווה כלשהי אלא נוגעות לחובה להשתתף בהוצאות ציבוריות שהאדם מפיק מהן תועלת. אולם החיוב להשתתף במלחמת מצווה הגנתית נובע מאחריות כלפי אחרים ואינו נובע מן התועלת שהאדם מפיק ממלחמת מצווה זו.

6. חלוקת שדות בין יורשים (דף יב, ע"ב)

א. (1) בחלוקת שדות בין יורשים, שני החלקים שהבכור נוטל בנכסי אביו, אחד מדין יורש רגיל (פשוט) ואחד מדין בכור, נותנים לו אותם זה בצד זה מכיוון ששניהם הם חלקו ונחשבים לחלק אחד.

(2) המייבם את אשת אחיו ועומד תחתיו לנחלה, נוטל שני חלקים בנכסי אביהם (חלקו וחלק אחיו המת). רב הונא בריה דרב יהושע הסתפק בנוגע למקרה זה כי מצד אחד אפשר לומר ששני החלקים נחשבים לחלק אחד ונוטלם זה בצד זה כמו בכור, ומצד אחר אפשר לומר שמאחר שחלק אחד הוא נוטל מכוחו וחלק אחד הוא נוטל מכוח אחיו המת, אין הם נחשבים לחלק אחד, ויכולים האחים לומר לו שלא ייתנו לו אותם זה בצד זה אלא תמורת תשלום.

ב. לדעת רבה, כופים את האחים שלא יתנהגו כאנשי סדום שלא היו מהנים את חבריהם אף במקום שלא הפסידו מכר, דהיינו שכופים אותם לתת לאחיהם את השדה הסמוך למיצר שלו.

לדעת רב יוסף, אין כופים את האחים לתת לו את השדה הזו מכיוון שהאחים יכולים לטעון שהם עלולים להפסיד כי השדה שסמוך למיצר של אחיהם הוא שדה משובח יותר מפני שלפעמים הוא מתברך בגשמים יותר משאר השדות.

7.

סדרן של נביאים וכתובים וזהותו של איוב (דף יד, ע"ב – דף טו, ע"ב)

א. תרי עשר – חלק מן הנביאים שנכללו בספר זה (חגי זכריה ומלאכי) הם מן התקופה של סוף הנבואה ולכן הספר מופיע בסוף הרשימה.

[הערה למעריכים: תלמידים שכתבו הושע ונימקו בהתאם – יש לקבל את תשובתם.]

ישעיה – ספר זה כולו נחמה ולכן סמכו אותו ליחזקאל שסופו נחמה ולא למלכים (על פי הסדר הכרונולוגי) שסופו חורבן.

ב. (1)

איוב בימי מלכות שבא היה.

(2)

בימי משה, בימי המרגלים, לא היה ולא נברא אלא משל היה, מעולי גולה היה, בימי שפוט השופטים, בימי

אחשורוש, בימי כשדים, בימי יעקב.

[הערה למעריכים: על התלמידים לציין שתי דעות.]

(3)

לפי רוב הדעות, איוב היה לאחר משה רבנו. אילו היה איוב מאומות העולם לא הייתה שורה עליו השכינה כי

משה ביקש מהקב"ה שלא תשרה שכינה על אומות העולם.

8.

חנות שבחצר ובעלי אומנויות (דף כ, ע"ב – דף כא, ע"ב)

א. (1)

מהו ההבדל בין הרישא, שאחד מבני החצר יכול למחות ולומר "איני יכול לישן מקול הנכנסין והיוצאין" שבאים

(2)

לקנות בחנות, ובין הסיפא, שאינו יכול למחות ולומר "איני יכול לישן מקול התינוקות" שבאים לקנות בחנות?

(3)

כי בנוגע לקול התינוקות מדובר בנכנסים ויוצאים רבים שבאים לקנות בחנות, אבל בנוגע לקול הריחיים וקול

הפטיש אין מדובר בנכנסים ויוצאים רבים אלא באנשים שבאים למסור חיטים לטחינה וכן באנשים שנזקקים

לתיקון הפטיש (דף כ, ע"ב תוד"ה "מאי").

(3)

על פי התירוץ של רבא, הסיפא עוסקת בתינוקות שבאים לחצר כדי ללמוד תורה, והשכנים אינם יכולים למחות

בידו כיוון שמדובר אחרי תקנת יהושע בן גמלא שתיקן שיהיו מושיבים מלמדי תינוקות בכל עיר ועיר.

ב. (1)

"פסידא דלא הדר" – הפסד שאי אפשר להחזירו, בלתי הפיך. אומנא, מקיז דם, עלול להרוג בטעות וזהו הפסד

בלתי הפיך [לקבל דוגמאות מתאימות נוספות].

(2)

נחשב כאילו היתרו בו מראש שלא יקלקל, ואם קלקל מסלקים אותו מתפקידו בלי התראה.

(3)

המקרה שמלמד תינוקות לימד טעות נחשב "פסידא דלא הדר" מכיוון שבזמן שלימד טעות התינוקות התבטלו

ואי אפשר להחזיר זמן זה לעולם (דף כא, ע"ב תוד"ה "ומקרי דרדקי").

9.

תחרות עסקית

א. (1)

המקרה: בן מבוי אחד המבקש למנוע מבן מבוי אחר באותה העיר לבוא למבוי שלו ולרדת לאומנותו.

צדדי הספק: חכמים אמרו "ולשכנו אינו כופהו", דהיינו שאדם אינו יכול למנוע משכנו לרדת לאומנותו. האם

כוונת חכמים הייתה דווקא לשכנו מאותו מבוי או שכוונתם הייתה אפילו לשכנו ממבוי אחר באותה העיר?

(2)

– המקרה: הסוחר משלם מס בעיר הזאת. טעם ההיתר: נחשב כבן העיר.

– המקרה: רוכל המסתובב בעיירות ומוכר בשמים [ואם הרוכל הוא תלמיד חכם רשאי לקבוע חנות].

טעם ההיתר: תקנת עזרא שרוכלים ימכרו בשמים כדי שיהיו מצויים לבנות ישראל.

– המקרה: מוכרי סלים הביאו סלים למכור בבבל ביום השוק. טעם ההיתר: המוכרים באו מעיר אחרת והם

מוכרים לאנשים שבאים ממקום אחר.

– המקרה: מוכרי צמר הביאו צמר כדי למכור בעיר פום נהרא. טעם ההיתר: המוכרים התעכבו בעיר כיוון

שהם היו צריכים לגבות את חובותיהם ולא הייתה להם דרך אחרת להתפרנס עד לסיום גביית החובות.

[הערה למעריכים: על התלמידים לכתוב מקרה אחד ולהסביר בנוגע אליו.]

(דף כא, ע"ב – דף כב, ע"א)

ב. (1)

כאשר מחיר הסחורה שהוא מוכר זולה יותר או שהסחורה שלו טובה יותר.

(2)

הרמב"ן דוחה את דברי הר"י מיגאש כיוון שתמיד תהיה הוזלה במחיר כשיש מוכרים רבים, ואם כן תתבטל

לגמרי תקנת המוכרים. לכן כאשר המתחרה הוא בן עיר אחרת, יש להעדיף את טובת המוכרים המקומיים על

טובתם של הקונים.

(3)

במקרה שהמוכרים בני העיר האחרת מוכרים סחורה טובה יותר, הרמב"ן מסכים שאי אפשר למנוע מהם למכור

מפני שסחורתם נחשבת כעסקה אחרת.

10. קציצת דקלים (דף כו, ע"א-ע"ב)

- א. (1)** רבא בר רב חנן התנגד לבקשתו של רב יוסף לקצוץ את הדקלים מכיוון שרב אמר שאסור לקצוץ דקל שמניב קב תמרים בשנה, ורבי חנינא הזהיר שקיצוץ עץ מניב פירות קודם זמנו עלול לגרום למיתת הקוצץ. הצעתו של רבא בר רב חנן לרב יוסף הייתה שיקצוץ את הדקלים בעצמו.
- (2)** אם הדקלים מכחישים את הגפנים כל כך עד שיש טעם של יין בתמרים (דף כו, ע"א תוד"ה "אנא לא קייצנא").
- ב. (1)** על פי דין "מצר שהחזיקו בו רבים", אם הורגלו רבים ללכת דרך מצר שבין שני שדות אסור לבעל המצר למנוע מהם ללכת שם כי יש להם חזקה. רב פפא טען שבדומה לדין זה יש לו חזקה בהכנסת השורשים שלו לרשותו של רב הונא בריה דרב יהושע, ואם כן אין לו רשות לקצוץ אותם.
- (2)** הדין: אין חזקה ומותר לקצוץ את השורשים.
- הטעם: שורשים שיצאו חוץ לשש עשרה אמה מן האילן אינם יונקים מן הקרקע ולכן אין חזקתם נחשבת חזקה.

פרק שני – קטע שלא נלמד

על הנבחרים לענות על ארבע מן השאלות 11–15.

- 11.** הדין: השוכר אינו נאמן. [חזקה] אין אדם פורע חובו בתוך זמנו. "הלואי שיפרע אדם חובו בזמנו".
- 12.** הדין: השוכר נאמן. הגמרא הוכיחה זאת מן ההלכה שאם מת האב לאחר שעברו שלושים יום מלידת בנו הבכור – הבן פדוי כי מן הסתם אביו פדאו בזמנו.
- 13.** רש"י שלל את האפשרות שכוהן יביא ראיה שהבן לא נפדה כי ייתכן שהבן נפדה על ידי כוהן אחר.
- 14.** המקרה: שכיר תבע את שכרו ביום שסיים את מלאכתו, ובעל הבית טען שהוא כבר שילם לו. הטעם לדין: בעל הבית טרוד בפועליו וייתכן ששילם שכר למישהו אחר וחושב ששילם לשכיר זה.
- 15.** השוכר נאמן בשבועה כי צריך לשלם תשלום אחד למשכיר ואינו טרוד כמו בעל הבית שיש לו שכירים רבים.